

ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: ЧИННИКИ ВПЛИВУ ТА СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті висвітлено теоретичні засади управління економічною стійкістю підприємства за сучасних умов. Обґрунтовано, що економічна стійкість є важливим фактором конкурентоспроможності та безперервної діяльності підприємств. Розкрито сутнісні характеристики економічної стійкості, виокремлено її базові елементи. Окреслено основні підходи до управління стійкістю (системний, функціональний, ситуаційний, процесний) та охарактеризовано їх. Проаналізовано внутрішні та зовнішні фактори впливу на стійкість підприємства. Окреслено основні завдання системи щодо забезпечення її економічної стійкості. Охарактеризовано сучасні інструменти управління економічною стійкістю, що охоплюють фінансово-аналітичні, операційні, стратегічні та кадрові рішення.

Ключові слова: економічна стійкість, фінансова стійкість, управління економічною стійкістю, ризики, адаптивність, системний підхід, операційна ефективність.

Abstract

The article highlights the theoretical principles of managing the economic sustainability of an enterprise in the conditions of modern turbulence of the external environment. It is substantiated that economic sustainability is a critical factor in the competitiveness and continuity of enterprise activities. The essential characteristics of economic sustainability are revealed; its key components and determinants are identified. The main approaches to sustainability management (systemic, functional, situational, process) are outlined and their content is determined. The internal and external factors influencing the sustainability of an enterprise are analyzed, the tasks of the system for its provision are outlined and modern management tools are characterized, covering financial and analytical, operational, strategic and personnel decisions.

Keywords: economic sustainability, financial sustainability, economic sustainability management, risks, adaptability, systems approach, operational efficiency.

Вступ

Економічна стійкість на сьогодні є важливим чинником для виживання та забезпечення конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів, які постійно стикаються з нестабільністю ринкових цін, порушенням логістичних ланцюгів, кадровими ризиками, енергетичною невизначеністю та високим рівнем інфляції тощо. За таких умов традиційні методи планування та контролю не дозволяють забезпечити достатній рівень захисту бізнесу від зовнішніх викликів.

Відповідно ефективне управління економічною стійкістю розглядається як стратегічне завдання, вирішення якого повинно охоплювати системний моніторинг ризиків, адаптивне ресурсне забезпечення, гнучке фінансове планування та прийняття дієвих антикризових рішень тощо. Актуальність теми дослідження посилюється ще й тим, що економічна стійкість підприємства не є суто фінансовою категорією, а є складною цілісною системою, яка об'єднує різні складові потенціалу підприємства. Відповідно питання управління економічною стійкістю потребує посиленої уваги, як від управлінців підприємства, так і від наукової спільноти.

Результати дослідження

Економічна стійкість характеризує здатність підприємства забезпечувати стабільні фінансові результати, зберігати операційну ефективність та адаптуватися до змін середовища. Сучасні підходи підкреслюють багатовимірність цього поняття, враховуючи фінансову, виробничо-операційну, стратегічну, кадрову, інноваційну та інші види стійкості.

Рівень економічної стійкості підприємства формується під впливом чинників макро-, мезо- та мікрорівня, взаємодія яких визначає характер ризиків і потребує впровадження відповідних гнучких управлінських рішень.

Макрочинники виникають за межами підприємства і не можуть безпосередньо ним контролюватись, водночас – суттєво впливають на діяльність підприємства. Насамперед це такі макроекономічні процеси, як рівень інфляції, валютні коливання, зміни облікової ставки, доступність фінансових ресурсів тощо. Значним ризиком на сьогодні для переважної більшості господарюючих суб'єктів є енергетична нестабільність, що виявляється у зростанні цін на енергоресурси та можливих перебоях у їх постачанні. Важливе місце займають також регуляторні та правові зміни в податковій політиці, екологічних вимогах, трудовому законодавстві, правилах технічної безпеки тощо. Суттєвим зовнішнім чинником залишається геополітична та безпекова ситуація, зокрема воєнні дії в країні та пов'язані з ними логістичні порушення, зміна транспортних маршрутів, ризики втрати інфраструктури чи постачальників тощо.

Мезочинники характеризують фактори галузевого та регіонального розвитку. До цих чинників належать регіональна інфраструктура (логістичні центри, енергетичні мережі, транспортні вузли), локальна економічна політика, умови кредитування в регіоні, а також діяльність професійних асоціацій, кластерів та індустріальних парків. Хоч підприємство не контролює ці фактори повністю, воно може частково впливати на них через партнерства, взаємодію в межах галузевих об'єднань та розвиток регіональної співпраці.

До мікрочинників належать ті, які безпосередньо залежать від підприємства та ефективності його бізнес-процесів. Насамперед це структура витрат, управління запасами, рівень операційної гнучкості та здатність підприємства швидко адаптувати виробничі цикли. Важливою складовою є фінансовий стан підприємства, зокрема ліквідність, платоспроможність, рентабельність, стабільність грошових потоків і структуру капіталу. Фінансова гнучкість дозволяє підприємствам реалізовувати інвестиційні проекти та витримувати зовнішні виклики. Вагомий вплив мають також і кадрові чинники, зокрема рівень кваліфікації персоналу, плинність кадрів, система мотивації, наявність ключових компетенцій тощо. До внутрішніх організаційно-управлінських чинників належать якість стратегічного планування, ефективність комунікацій, здатність менеджменту прогнозувати ризики, наявність системи внутрішнього контролю та аналітичної підтримки.

В комплексному взаємозв'язку зовнішні та внутрішні чинники впливають на формування загального рівня економічної стійкості підприємства, визначаючи його здатність адаптуватися до змін макроекономічного середовища, мінімізувати ризики, підтримувати стабільність операційної діяльності та забезпечувати довгостроковий розвиток. Розуміння взаємозв'язків між цими чинниками дозволяє підприємству формувати ефективну систему управління економічною стійкістю, спрямовану на зміцнення конкурентних позицій в умовах високого рівня невизначеності.

Управління економічною стійкістю є систематичним, багатоаспектним і безперервним процесом, головна мета якого полягає у забезпеченні стабільного функціонування системи економічної стійкості. Це досягається шляхом запобігання виникненню нових внутрішніх проблем і зовнішніх загроз або їх ефективного усунення.

Для забезпечення ефективного управління економічною стійкістю суб'єкта господарювання необхідно гарантувати точність, комплексність та адресність управлінського впливу на всі складові життєздатності підприємства.

Узагальнено можна виокремити чотири базові підходи до управління економічними системами, до управління економічною стійкістю підприємств зокрема: системний, функціональний, ситуаційний та процесний. За системним підходом економічна стійкість є сукупністю взаємопов'язаних елементів, що забезпечують сталий розвиток підприємства, встановлюючи між ними оптимальні співвідношення та формуючи сталі зв'язки. За функціональним підходом економічна стійкість є набором взаємопов'язаних управлінських функцій, що є основою організації процесів управління, розподілу праці та формування організаційної структури. За ситуаційним підходом, який є протилежним системному, для забезпечення економічної рівноваги підприємства необхідно розробити комплекс управлінських дій у визначений період часу в конкретній ситуації. За процесним підходом управління економічною стійкістю передбачає розробку та реалізацію стратегічних й оперативних управлінських рішень, що здатні забезпечити стаке функціонування та розвиток підприємства [1].

Рівень досягнутої підприємством економічної стійкості відображає взаємозв'язки між соціально-економічним потенціалом підприємства і рішеннями керівників щодо його використання.

Основні завдання системи забезпечення економічної стійкості [2]:

- здійснення моніторингу і прогнозування загроз забезпеченню достатнього рівня економічної стійкості підприємства;
- оцінювання ризиків і загроз кількісними і якісними методами;
- розробка механізму усунення загроз і підтримки стабільного розвитку підприємства;
- вдосконалення механізму та шляхів забезпечення економічної стійкості.

Сучасна система управління економічною стійкістю підприємства повинна базуватись на активному використанні таких інструментів:

- фінансово-аналітичні (діагностика структури майна і зобов'язань, аналізування ліквідності, платоспроможності, рентабельності тощо);
- системи раннього попередження (моніторинг базових ризиків, індикаторні моделі, стрес-тестування);
- операційні (оптимізація запасів, скорочення циклу виробництва, цифровізація логістичних процесів тощо);
- стратегічні (диверсифікація ринків, інноваційні проєкти, модернізація виробництва тощо);
- кадрові (підвищення кваліфікації персоналу, зниження плинності, розвиток корпоративної культури стійкості тощо).

Реалізація комплексної системи управління дозволяє зменшити фінансові втрати та підвищити рентабельність, забезпечити стабільність виробничих процесів, скоротити управлінські ризики, зміцнити конкурентні переваги підприємства навіть в умовах невизначеності тощо.

Висновки

Управління економічною стійкістю підприємства в умовах турбулентності зовнішнього середовища вимагає системного та інтегрованого підходу, який поєднує фінансові, операційні, кадрові, інноваційні та стратегічні аспекти. Виокремлені інструменти управління економічною стійкістю підприємства дозволяють не лише адаптувати бізнес до поточних викликів, а й формувати довгострокову конкурентоспроможність. Підвищення економічної стійкості підприємства є базовою умовою його розвитку та здатності функціонувати в умовах постійної зміни ринкової кон'юнктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Торохтій Б.Г. Методичний підхід до управління економічною стійкістю підприємств. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2021 рік. Том 6. № 3. С.102-108.
2. Сітак І., Івахненко А. Особливості управління економічною стійкістю в системі менеджменту підприємства. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки), (2022) (3), 21–28. URL: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2022.3.21>.

Причепя Ірина Валеріївна – канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства і виробничого менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: prychepra.iryana@gmail.com.

Можаров Андрій Дмитрович – здобувач групи МПОУ-24м, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Prychepa Iryna V. – Ph.D. (Econ.), Associate Professor, Associate Professor of Business Economics and Production Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Mozharov Andrii D. - Department of Management and Information Security, Vinnitsia National Technical University, Vinnytsia.